

וַיִּסְעוּ יַמִּינֵי הַיָּבֵל וְיָסְעוּ יָמֵינוּ

א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל הקובע מקום לתורתו אויביו נופלין תחתיו שנא' וישמתי מקום לעמי לישראל ונפערתי וישאלו ושכן תחתיו וגו' :
נ"ג ע"ב (מ)

ההוצע מקום לתורתו אויביו נופלין תחתיו שנאמר ושמתי מקום לעמי לישראל וגו'. פי' זה הפסוק נאמר על בהמ"ק שהקב"ה היה משרה שכנתו שם

ודוכותו היו ישראל יושבים לצמח ולא היו מפחדים מהאויבים ועכשו שחין בהמ"ק קיים מקום התורה במקומו כדלמרינן (דף ה')

מיוס שחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ולפיכך כזה יגלל מהאויבים ואפי' מי שאינו יודע אלא מעט יש לו לקבוע בחוסו מקום וללמוד כמה שיוודע כדי שיזכה לזה ויחשוב בעניניו ויכנס בלבו יראת שמי' ואם אינו יודע כלל יש לו ללכת לבתי המדרשות שלומדין ושכר הליכה בידו :

נ"ג ע"ב (מ)
נ"ג ע"ב (מ)

והענין סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלה ויפן אהרן אלי' מרים והנה מצרעת: ויאמר אהרן אלי' משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֵם שְׁבַעַת יָמִים תִּסָּגֵר שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאֱסֹף: וְתִסָּגֵר מֵרִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד־הָאֶסֶף מֵרִים: וְאַחַר נָסְעוּ הָעַם מִחֻצוֹת וַיָּחֲנוּ בְּמִדְבַר פָּאָרָן:

נ"ג ע"ב (מ)

והעם לא נסע עד האסף מרים מתני': במדה שאדם מודד מודדין לו וכו' וכן לענין הטובה מרים המתנינה למשה שעה אחת שנאמר (שמות ב' ד) ותצב אחותו מרחוק לפיכך נתעכבו לה ישראל ז' ימים במדבר שנאמר והעם לא נסע עד האסף מרים.

נ"ג ע"ב (מ)

את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה עלי המשכן כמראה אש עדי בקר: כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה אש לילה: ולפי העלת הענן מעל האהל ואחריו כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל: עלי פי יהוה יסעו בני ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי אשר ישכן הענן עלי המשכן יחנו: ובהארץ הענן עלי המשכן ימים רבים ושמו בני ישראל את משמרת יהוה ולא יסעו: ויש אשר יהיה הענן ימים מספר עלי המשכן עלי פי יהוה יחנו ועל פי יהוה יסעו: ויש אשר יהיה הענן מערב עדי בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו:

נ"ג ע"ב (מ)

וַיִּסְעוּ יַמִּינֵי הַיָּבֵל וְיָסְעוּ יָמֵינוּ
דרך שלשת ימים וארון ברית יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן המחנה: ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה יהוה והיפצו אויביך וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר טובה יהוה רבבות אלפי ישראל:

ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפיו ויבער- בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: ויצעק העם אל משה ויתפלל ב משה אל יהוה ותשקע האש: ויקרא שם המקום ההוא תבערה כייבערה בם אש יהוה: והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר:
נ"ג ע"ב (מ)

נ"ג ע"ב (מ)

דתניא רשב"ג אומר עתודה פרשה זו שתיקקך מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה נהגה כראשונה היא ויהי העם כמתאננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' וא"ר *חמא בר' חנינא שסרו מאחרי ה' והיכן מקומה אמר רב אשי בדגלים

נ"ג ע"ב (מ)

מאחרי ה'. בתוך ג' ימים לנסעם התאוו האספסוף תאוה להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקב"ה:

נ"ג ע"ב (מ)

פורענות ראשונה ויסעו וא"ר חגינא שסרו מאחרי השם. פי' בקונטרס שמתו התחילו לשאול צער ואומר

ר"י דאין נ"ל כן אלא פורענות ראשונה כדלמך במדרש (ילמדנו) ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתיבוק היואל מצית הספר שצורח לו והולך לו כך היו צורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני אמר הקב"ה (ד) גסמוך פורענות לפורענות לאו אלא נפסוק פרשת ויהי נסעו הארון* :

נ"ג ע"ב (מ)

קנה לילך מב"ה לבית המדרש וכו' ב סעיפים :

א * אחר שיצא מבית הכנסת א ילך (ב) לבית המדרש ויקבע עת ללמוד וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעברנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה: הגה ופי' מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו או יקבע לו מקום וללמוד מעט כמה שיוודע ב ויחשוב בעניניו ויכנס בלבו ויראת שמים (ה"ר פ"ק דברכות):

נ"ג ע"ב (מ)

ע"י א"ר סימן קנ"ג

א (א) ילך לבית המדרש. דאיתא בגמרא: היוצא מבית הכנסת ויכנס לבית המדרש ועוסק בתורה, זוכה ומקבל פני השכינה, שנאמר "ולכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון". והנה בזמננו הנה בית הכנסת מיוחד לתפלה ובית המדרש מיוחד לתורה לחוד, והנה דרךם להתפלל בבית הכנסת: ואף בזמננו שמתפללים בבתי המדרשות, מכל מקום שיך גס"פן דבר זה, דאחר התפלה ילך להתחבר עם האנשים העוסקים בתורה במשניות וכדומה, ונאמר עליו הפתוב "ולכו מחיל אל חיל" וגו': (ב) ויקבע. דאיתא בגמרא: כשמכניסין אדם לדין שואלין אותו: קבעת עתים לתורה? וטוב שיקבע העת מיד אחר התפלה, משום "ולכו מחיל אל חיל", וכנ"ל, וגם דאם ילך מקדם לעסקיו חשיבן שמא יפשוץ ויתבטל קביעותו (פמ"ג):

נ"ג ע"ב (מ)

אמר רבי לוי בר חייה "היוצא מבית הכנסת ויכנס לבית המדרש ועוסק בתורה *זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר "ולכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון".

נ"ג ע"ב (מ)

אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו "נשאת *ונתת באמונה יקבעת עתים לתורה עסקת בפו"ד צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפי"ה אי יראתה/ היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חמין לעלייה הלך והעלה לו א"ל עירבת לי בהן קב חומטון א"ל לאו א"ל מוטב אם לא העליתה:

נ"ג ע"ב (מ)

(לה) ויהי בנוסע הארון, "עשה לו סימן מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו. ולמה כתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, כדאיתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז א), "לשון רש"י. ולא פירש לנו הרב מה הפורענות הזו שהוצרך להפסיק בה, כי לא נזכר כאן בכתוב פורענות קודם ויהי בנוסע הארון, ולשון הגמרא שם, פורענות שנייה ויהי העם כמתאוננים (להלן יא א), פורענות ראשונה דכתיב ויסעו מהר ה' (לעיל פסוק לג), ואמר רבי חנינא מלמד שסרו מאחרי ה', וכתב הרב בפירושו שם⁸⁴ בתוך שלשת ימים למסעם התאונו תאוה האספסוף להתרעם על הבשר כדי למרוד בה'. ואלו דברי תמה, שהרי פורענות ויהי העם כמתאוננים כתובה ראשונה ושל תאוה שניה, ושתייהן סמוכות, אולי סבר הרב שנכתבו שלא כסדרן, רמז על הראשונה באמרו מהר ה', כי שמא מעת נסעם חשבו לעשות כן⁸⁵, והפסיק וכתב את השניה ואחר כך חזר לראשונה. ואין בזה טעם או ריח⁸⁶. אבל ענין המדרש הזה מצאו אותו באגדה⁸⁷ שנסעו מהר סיני בשמחה כתנוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות, וזהו ויסעו מהר ה', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה', וזהו פורענות ראשונה, והפסיק שלא יהיו שלש פורעניות⁸⁸ סמוכות זו לזו, ונמצאו מוחזקים בפורענות, וקרא החטא⁸⁹ פורענות אע"פ שלא אירע להם ממנו פורענות, ושמא אלמלא חטעם זה היה מכניסם לארץ מיד.

יאמן קנציות

ונראה שהתורה מלמדנו להועיל ששייך ענין "פורענות" בלא עונש, כי החטא בעצמו הוא העונש. דוגמא לדבר, הקורא את שמע, ובאמרו "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" אינו מרגיש בלבו שום אהבה להקב"ה, וא"כ במה נחשב אמירתו, ובהתבוננו על מצבו הרי החטא עצמו שהשמן לבו מלהשתוקק אל קרבת אלקים הוא הפורענות, ואוי לה לאותה בושה שתחת אשר יבער לבו בקרבו באהבת ה' יש לו לב אבן. וכן באמרו בקבלת שבת "בואי בשלום וכו' גם בשמחה ובצהלה" ולא יזכה להרגשת השמחה בקדושת השבת על אף שהרבה בהכנה דרבה לכבוד היום, הרי זה עונש מן השמים.

ו"פורענות" כזו היתה נסיעתם מהר סיני, שברחו כתינוק הבורח מבית הספר, ונעדר מהם הצער על הפרדס מהמקום שקבלו קדושת ישראל ומהמקום שלמדו הרבה תורה (כלשון התוס' הנ"ל), והוא הוא הפורענות והעונש.

ולעומת זה יש פורענות הבאה על חטא, כגון במתאוננים שבערה בס אש ה' ותאכל בקצה המחנה, שמחמת תרעומתם על הקב"ה והיו מבקשים עלילה לפרוש מאחרי המקום (ספרי פסקא פה והובא ברש"י) בא עליהם עונש התבערה. וכדי לחלק בין ב' סוגי הפורעניות הפסיקה התורה בפרשת ויהי בנוסע, להורות שיש "פורענות" שעצם החטא הוא העונש.

וילינו כליעת בני ישראל
עלי משה ועל אהרן במדבר: ויאמרו אלהם בני ישראל מיתנו מותנו ביד יהוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כיהוצאתם אתנו אל המדבר הנה להמית את כל יקחל הנה ברעב:
ויאמר יהוה אלי משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו יחלק בחורתי אב"ל:

וידבר יהוה אל משה לאמר: שמעתי את תלונת בני ישראל דבר אלהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני יהוה אלהיכם: והיה בערב ותעל השלל ותכס את המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה:

והאספסוף אשר בקרבו התאונו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: וזכרנו את יהודה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים:
ועל העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באוני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר כ"ט טוב לנו במצרים ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם: לא יום אחד תאכלו ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם ויהי לכם לזרא יצן כיהצאתם את יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים:

ויסע משה את ישראל מים סוף כב ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: ויבאו מרתה ולא יכלו לשתי מים ממרה כי מרים הם עליכן כקרא שמה מרה: וילכו העם על משה לאמר מה נשתה: ויצעק אל יהוה ויורהו יהוה יצן וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו:

בתיצון כי הנני בא ושכנתי בתוכם נאם יהוה: ונלוו גוים רבים אלי יהוה ביום ההוא והיו לי לעם ושכנתי בתוכם וידעת כיהיה צבאות שלתני אליך: ונחל יהוה את יהודה חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלם:

אכן, מצאת מקום חרפתי, מלך כוונתו כי אקנם חסא זה הוא אשר בגללו לא נתקדם היעוד אשר יעד האלוה ל' בית השני: "רני ושמחי, פת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכם - נאם ה'". כי הענין האלוהי עמד לחול עליהם בקראשונה, אלו נענו פלם לקריאה ושובו לארץ ישראל בנפש חפצה, אבל רק מקצתם נענו - ורבים, והחשובים שבהם, ושארו בקבל, מסקימים לגלות ולשעבוד, ובלבד שלא יפרדו ממשקנותם ומעסקיהם, ויתכן כי על זה רמז שלמה באמרו: "אני ושנה ולבי ער" - כנה את הגלות בשם "שנה" ואת התמדת הנבואה בקרבם בשם "לב ער"; ובאמרו: "קול דודי דופק" פון לקריאה אשר יקראם האלוה לשוב לארץ; המלים "שראשי ומלא טל" הן כגוי ל' שכנינה' היוצאת מצל קורת המדבר; "פשטתי את כתנתי" - מורה על התעצלות להשמע לקריאה ולשוב לארץ ישראל; "דודי שלח ידו מן החור" - רמז לעזרא, הפוצר בהם, ולנתחמיה ולנביאים האחרונים. סוף דבר, רק חלק מן העם נענה, ולא בלב שלם, - ולכן גמלם האלוה כמתשבת להם, ונתקיימו בהם התבטחות האלוהיות רק במדה מצמצמת, כפי מעוט התעוררותם. כי הענין האלוהי אינו חל על אדם כי אם לסי הקנת האדם - אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. אף אנו אלו היינו מוכנים להתקרב אל אלהי אבותינו בלבב שלם, פי אזו הנה הוא ית' מושיענו באשר הושיע את אבותינו במצרים, - עכשו שאין הדבר פן, אין הדברים שאנו אומרים בתפלותינו: "השתחוה להר קדשי, והשתחוה להדם רגליו", והמתחזיר שקינתו לציון, וכדומה, פי אם בדבור התפי וכצמצוף הזריר, פי בלא פנות הלב אנו אומרים דברים אלה או דומיהם, - באשר העירות בצדק, שר הכוונתם.

ויצא משה וידבר אל העם את דברי יהוה ויאסף שבעים מד איש מזקני העם ויעמד אתם סביבת האהל: וירד יהוה ובענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים והיו כנזח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו: וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: ונרץ הנער ונגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: ויען הושע בן נון משרת משה מבחריי ויאמר אדני משה כל אדם: ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי ימן כל עם יהוה נביאים כיהיתן יהוה את רוחו עליהם: